

Hnutí DUHA

Vzácná příroda: dobrá značka

Ochrana vzácné přírody může pomoci
prosperitě obcí na jihu Moravy

foto: CEV Pálava

foto: Jan Halady

Příroda na jihu Moravy

Jižní Morava je proslulá hlavně intenzivním zemědělstvím: nekonečnými lány, stovkami hektarů polí a vinic. Přesto se tu skrývají některé z nejvzácnějších částí české přírody. Podél pohraničního kañonu na Znojensku leží jeden z pouhých čtyř našich národních parků. Rezervace u soutoku Dyje s Moravou chrání poslední zbytky lužních pralesů s duby starými více než 400 let. Pálava byla díky unikátní krajině stepí, skal a dubových lesů prohlášena za biosférickou rezervaci UNESCO. Do jeskyní Moravského krasu každoročně přijíždějí tisíce turistů. Orchidejové louky Bílých Karpat na jaře rozkvétají desítkami druhů vstavačů a dalších květin.

Ekonomické přínosy ochrany přírody

Ale ochrana vzácné přírody nejenže zajišťuje dobrou péči o společné bohatství nebo službu turistům a dalším návštěvníkům, zároveň představuje mimořádnou ekonomickou příležitost pro moravské obce.

Prestižní mezinárodní instituce pro ochranu přírody IUCN doporučuje, aby vlády používaly chráněná území jako „způsob, v mnoha místech i nejlepší způsob, revitalizace ekonomiky okrajových venkovských oblastí“ [1]. Česká republika ale zatím ekonomického potenciálu využívá jen málo.

Hlavní ekonomický přínos národních parků, rezervací nebo chráněných krajinných oblastí spočívá ve značné a nabídkce příležitostí pro turistiku. Pro řadu výletníků je totiž právě ochrana přírody důvodem, proč region navštívit.

Vzácná místa k návštěvě

Pěkným příkladem je Šumava. Deset roků po svém vzniku – tedy začátkem osmdesátých let – Národní park Bavorský les na německé straně přinášel místním obcím 25 až 30 milionů marek ročně navíc [2]. Rovněž do parku v české části pohoří přijíždí více než milion výletníků ročně. Další případy jsou podobné. Mezi ty už klasické patří italský národní park Abruzzo, jehož založení vedlo k oživení ekonomiky této chudé oblasti [3]. Srovnávací ekonomická studie zjistila, že po zřízení parku se území stalo nejbohatším regionem Apenin, zastavil se odliv obyvatel, vznikla nová pracovní místa a zlepšila se věková struktura obyvatel [4].

Turisty do regionu přitahuje právě chráněné území. Národní parky či rezervace mají velký vřhlas, a oblast proto získává výhodu před dalšími podobnými místy. Stačí se opět podívat do Bavorského lesa. Turistický obrat v parku je ve srovnání se zbytkem pohoří dvojnásobný; 72 % dotázaných Němců dává přednost dovolené v některém národním parku [2]. Průzkum mezi návštěvníky NP Bavorský les ukázal, že 10 % turistů by tam nepřišlo, kdyby zde nebyl národní park. Pro dalších 56 % byl park zásadním motivem pro rozhodnutí jet na dovolenou právě sem [5]. Z výdajů rekreantů, kteří sem přijíždějí výhradně kvůli národnímu parku, region každoročně získává asi 40 milionů eur navíc [6].

Podobně zkušenost obyvatel Bialowiezského pralesa v Polsku ukazuje, že turisté preferují tu část, jež leží v národním parku [7]. Každý z 27 francouzských regionálních přírodních parků vytváří v průměru dvě stě pracovních příležitostí [8]. Chorvatské národní parky zvyšují zaměstnanost díky tomu, že na využití ekonomických možností, které z ochrany přírody vyplývají, úzce spolupracují s obcemi [9].

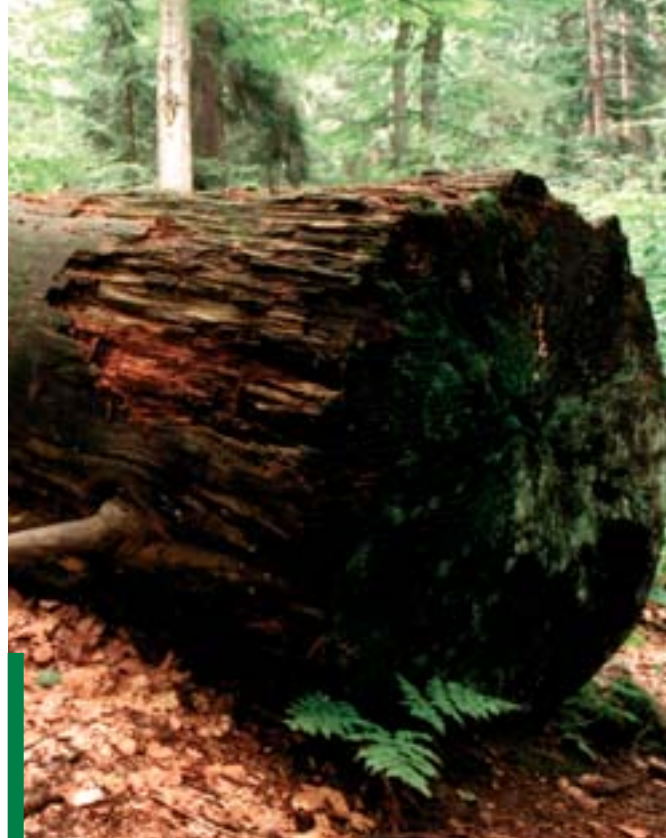

foto: Tomáš Jiříčka

Moravské pralesy

Prales by člověk očekával spíše někde v nedostupné horské divočině. Opravdu se u nás taková místa zachovala hlavně na Šumavě a sousedních pohořích či v Beskydech. Ale národní přírodní rezervace Ranšpurk a Cahnov-Soutok nedaleko soutoku Dyje s Moravou chrání poslední zbytky lužních pralesů [16]. Už od třicátých let byly ponechány přírodě bez jakýchkoli lidských zásahů [17]. Pokrývají plochu celkem asi 35 hektarů a rostou zde mimo jiné obrovské duby staré 400–450 let [17]. Pralesovitě bučiny skrývá také Braitava v národním parku Podyjí.

Hnutí DUHA prosazuje, aby pralesních území na jihu Moravy ještě přibýlo. Lesy České republiky společně se Správou ochrany přírody se dohodli, že převedou 2500 hektarů státních porostů na různých místech republiky na pralesy. V Jihomoravském kraji by v úvahu připadaly třeba některé rezervace v Moravském krasu nebo jeho bezprostředním sousedství.

Pokud se podaří výletníky do rezervací přivést opatrně, aby nerušili vzácnou přírodu, představují pralesy výbornou příležitost k rozvoji turistiky. Takových míst lze v celé republice najít pouze několik. Lidé zde obdivují obrovské staré stromy, padlé velikány rozkládající se na zemi a postupné proměny divokého ekosystému.

Spektakulární zvířata

Nemusí přitom jít pouze o divoké přírodní biotopy. Propočty ve Velké Británii ukázaly, že vzácné druhy ptáků – sokoli, orli, luňáci, vlhy a další – přitáhnou do místních obcí tisíce turistů navíc, a přinášejí tak zdejší ekonomice miliony liber ročně [10]. Jen přínos pozorovatelů orlů mořských se rovná v přepočtu 65–75 milionům korun za rok [10]. Některé regiony přímo využívají ohrožené dravce k turistickému marketingu.

Turisté v regionu využívají nejrůznějších služeb. Při dobré spolupráci mezi obcemi a ochranou přírody lze tuto nabídku ještě podstatně zpestřit.

Ekoturistický boom

Profit z ochrany přírody se opírá o takzvaný ekoturismus: odvětví zaměřené na její rekreační využití. Obchodním artiklem se v něm stávají divoké ekosystémy a vzácné druhy zvířat či rostlin [11]. Nikoli náhodou v marketingových průzkumech 50 % zákazníků tohoto sektoru uvádí jako hlavní nebo důležitý důvod své cesty návštěvu chráněných území [11].

Každý víkend tisíce lidí u nás vyrážejí na výlety po turistických značkách, které vedou do rezervací nebo chráněných oblastí. Ale ekoturismus je stále populárnější také mezi západoevropskými a americkými zákazníky. Představuje nejrychleji rostoucí odvětví turistiky [11]: poptávka se zvyšuje o 10–30 % ročně [12]. Už koncem osmdesátých let byl světový roční obrat odhadován na asi 90–230 miliard dolarů [9]. Výzkum provedený v Rakousku rovněž ukázal, že ekoturisté jsou za dovolenou připraveni vydat o 5 až 20 % více peněz než běžný turista [13]. Tyto výsledky potvrdil i průzkum amerických cestovních kancelářů: ekoturisté v průměru utrácejí větší částky než jiné skupiny [9].

Trend je důsledkem širších změn v rekreačním sektoru. Konvenční masová turistika klade důraz na zajištění pohodlí, koncentrované ve velkých, technicky vybavených centrech (pláže, lyžařská střediska aj.) s obsluhou zajišťující unifikované, připravené služby. Nyní se ale stále více prosazuje moderní trend, který požaduje individualitu a spontánnost, poznání a informace, místní odlišnosti, tradiční kulturu i přírodu. Zákazníci dávají přednost ubytování v rodinách, malých hotelech a penzionech, snaží se být nezávislí a objevovat [12] [13]. Vedle ekoturismu se tento trend projevuje také například v agroturistice.

Výhodou ekoturismu rovněž je, že jej obvykle provozují lokální podnikatelé a zisky i daně zůstávají v místě. Masivní střediska často patří velkým společnostem se sídlem mimo region. Využití tohoto potenciálu ovšem má své podmínky. Je proto ekonomicky mimořádně důležité zachovat si značku nepoškozené a dobře chráněné přírody.

Image chráněných území také podporuje místní zemědělství, kterému dodává značku čistoty a zdraví. Také ta se na potravinářském trhu stává velmi důležitým předpokladem konkurenceschopnosti [14]. Narozdíl od ostatních zemědělských komodit v evropských zemích poptávka po produkci certifikovaného ekologického zemědělství výrazně převyšuje nabídku a rapidně roste [15]. Zboží z chráněné krajinné oblasti nebo dokonce rezervace má podobnou výhodu, zejména potom v kombinaci s dodržováním dalších, specifických pravidel šetrného ekologického hospodaření.

foto: Jan Ševčík

Dravá atrakce

Skrytá pozorovatelná se silným dalekohledem namířeným na strom, kde právě hnízdí orl mořský, některý ze vzácných luňáků či raroh: jen máloco na moravském venkově by mohlo překonat takovou turistickou atrakci. Ve Velké Británii i jinde organizace na ochranu přírody a obce provozují už řadu podobných projektů pro výletníky a rekreanty. Projekt musí být připraven velmi pečlivě a pod přísným dohledem úřadů odpovědných za ochranu přírody tak, aby lidé ptáky nevyplašili. Dravci jsou totiž mimořádně citliví na rušení na hnízdě a mohli by jej opustit.

Pozorovatelná hnízdění sokolů provozovaná od roku 1984 v anglickém Symond's Yat přitahuje ročně kolem 50 tisíc návštěvníků, kteří by sem jinak vůbec nepřišli, a vytváří 18 pracovních míst [18]. Projekt Kite Country Project ve Walesu využil výskytu vzácného dravce luňáka červeného, přitáhl během prvního roku asi 150 tisíc turistů a vytvořil kolem 130 pracovních míst, většinou v turistice [19]. Skotské ekonomice divoké husy přímo přinášejí čistý zisk ve výši asi jednoho milionu liber ročně a vytvářejí zde přes sto pracovních míst [20].

Podobné příležitosti k rozvoji místních ekonomik jsou také na Moravě. Systematickou propagací by například šlo využít každoročního spektakulárního shromažďování deseti tisíců zimujících husí na novomlýnských nádržích. Místo zaměřené na letní rekreaci by tak získalo také zimní atrakci. Podobně k některým přírodním rezervacím by turisty přitáhli ptáci na rybnících, například v Lednici. A konečně: málokde v České republice se najde tolik hnízd velkých dravců jako v Jihomoravském kraji.

Prameny

- [1] Syngé, H. (ed.): Parks for life. Action for protected areas in Europe, IUCN Commission on National Parks and Protected Areas, Gland/Cambridge 1994
- [2] Nationalpark und Tourismus. Daten, Fakten, Nationalpark Bayerischer Wald, 1999
- [3] Phillips, A. (ed.): Economic values of protected areas – Guidelines for protected areas, IUCN, Gland 1998
- [4] Kun, Z., PAN Parks, osobní komunikace, 22. 2. 2001
- [5] Kiener, H.: Visitor management in the Bayerischer Wald National Park, 1996, nepublikováno
- [6] Sinner, K.H., osobní komunikace, 2003
- [7] Berghmans, D., Beverborg, D.g., Niewiadomska, A., Scherpenisse, F.: The Bialowieza Forest: a social-economic study on the importance of the natural resources of the Bialowieza Forest, within the Bialowieza Forest District and Masiewo, for the local communities, International Agricultural College Larenstein/PAN Parks, Bialowieza 1999
- [8] Scheuer, T., et Küpfer, I.: Was können Schutzgebiete in Alpenraum zur regionalwirtschaftlichen Entwicklung beitragen, Revue de géographie alpine, 2/1997
- [9] Zupan, S.: Ecotourism in Croatian national parks and their PAN Parks potential, MSc thesis, Department of Environmental Sciences and Policy Central European University, Budapest 2000
- [10] Dickie, I., Hughes, J., et Esteban, A.: Watched like never before...the local economies of spectacular bird species, RSPB, Sandy 2006
- [11] Vesely, E.-T.: Marketing for national parks – a comparative study of Bieszczady (Poland), Slovensky raj (Slovakia) and Retezat (Romania) national parks, MSc thesis, Department of Environmental Sciences and Policy Central European University, Budapest 2000
- [12] von Zetten, M.: Method for assessment of the sustainable tourism potential – a pre-feasibility study, NHTV/PAN Parks, Breda 2000
- [13] van Leussen, J.: PAN Parks tourism product development. A strategy for tourism product development in and around PAN Parks, thesis, PAN Parks/Landbouwnivesiteit Ruimtelijke Planvorming, Zwolle 1999
- [14] Michelsen, J., Hamm, U., Wynen, E., et Roth, E.: The European market for organic products: growth and development. Organic farming in Europe economics and policy volume 7, Universität Hohenheim, Hohenheim/ Stuttgart 2000
- [15] Willer, H., et Yussefi, M.: Organic agriculture worldwide 2001. Statistics and future prospects, Stiftung Ökologie&Landbau, Bad Dürkham 2001
- [16] Průša, E.: Přirozené lesy České republiky, Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1990
- [17] Vrška, T.: Zvláště chráněná území lužních lesů, in: Hrib, M., et Kordiovský, E. (eds.): Lužní les v Dyjsko-moravské nivě, Moraviapress, Břeclav 2004
- [18] Rayment, M., et Dickie, I.: Conservation works...for local economies in the UK, Royal Society for the Protection of Birds, Sandy 2001
- [19] Rayment, M.: Working with nature in Britain. Case studies of nature conservation, employment and local economies, Royal Society for the Protection of Birds-Birdlife International, Sandy 1997
- [20] Rayment, M., Sankey, S., et Shedden, C.: Geese and local economies in Scotland, Royal Society for the Protection of Birds Scotland/British Association for Shooting and Conservation, Edinburgh/Trochry 1998

Vydání této publikace umožnila laskavá finanční podpora Evropského sociálního fondu v ČR.

Vydalo Hnutí DUHA

Jaromír Bláha a Vojtěch Kotecký, červen 2006

A Bratislavská 31, 602 00 Brno
T 545 214 431
F 545 214 429
E info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA prosazuje lepší ochranu moravské přírody a rozvoj venkovských obcí. Naše práce se neobejde bez finanční pomoci lidí, jako jste Vy: více na www.hnutiduha.cz/podpora.

Číslo účtu: 1348492389/0800

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.